

ВІДНОВЛЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ IN ABSENTIA У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Калінніков О. В.

ВСТУП

Конституція України становить фундаментальну основу всієї правової системи нашої держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України)¹.

Верховенство права є базовою основою кожної демократичної держави. До прикладу, в Європейському Союзі верховенство права виступає фундаментом для захисту всіх цінностей, на яких його побудовано.

Дослідженням різноманітних аспектів верховенства права у кримінальному провадженні займалися, в тому числі, такі науковці, як: Ю. Аленін, О. Бандурка, В. Галаган, І. Гловюк, С. Головатий, Ю. Грошевий, О. Дроздов, Т. Дудаш, О. Житний, О. Капліна, А. Колодій, Т. Комарова, М. Корнієнко, Т. Корнякова, О. Коровайко, О. Костенко, О. Кучинська, Є. Лук'яничков, В. Маляренко, В. Михайленко, М. Михеєнко, В. Молдован, В. Нор, Н. Оніщенко, Л. Омельчук, М. Орзих, О. Острогляд, О. Петришин, С. Погребняк, В. Погорілко, М. Погорецький, Д. Письменний, П. Пушкар, О. Сачко, А. Столітній, О. Татаров, В. Тертишник, В. Топчий, Л. Удалова, Г. Усатий, Т. Фулей, М. Хавронюк, П. Цимбал, С. Шевчук, О. Юхно та інші.

Запровадження в 2014 році у кримінальному процесуальному законодавстві України порядку кримінального провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (in absentia)² викликало жвавий науковий інтерес, який залишається актуальним до теперішнього часу, з огляду на неодноразові зміни і доповнення та активне його правозастосування в останні роки.

Дослідженням порядку кримінального провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (in absentia), яке включає спеціальне досудове розслідування та спеціальне судове провадження, займалися, в тому числі, наступні вчені: О. Баулін, О. Верещак, В. Галаган, І. Гловюк, О. Дроздов, Т. Ільєва, І. Калька, Р. Кислюк, В. Кіяниця, М. Климчук,

¹ Конституція України: прийнята 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

² Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини»: Закон України від 13 жовт. 2014 р. № 1689-VII. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#Text>

Д. Коперсак, С. Кравченко, О.В. Кубарєва, О. Кучинська, О. Лазукова, М. Луцюк, М. Мазур, О. Мазур, О. Маленко, В.Т. Маляренко, В. Маринів, О. Нагорнюк-Данилюк, О. Назарук, М. Никоненко, І. Оборонова, Є. Пеліхос, Д. Письменний, В. Попелюшко, В. Рец, В. Рожнова, Д. Савицький, О. Татаров, А. Трекке, Л. Удалова, Ж. Удовенко, Т. Фоміна, Н. Черняк, І. Черниченко, С. Чернявський, С. Шаренко, О.Г. Шилов, Д. Шишман, Д. Шумейко, О. Яновська та інші.

Метою даної роботи є дослідження відновлення верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* у післявоєнний час, яке включає: аналіз поняття і змістовної характеристики верховенства права у кримінальному провадженні з огляду на національне законодавство та міжнародні стандарти; дотримання верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* в умовах воєнного стану; напрямки відновлення верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* у післявоєнний час.

Теоретичну базу дослідження складають роботи вітчизняних та іноземних науковців у сфері кримінального процесу та конституційного права.

Нормативну базу дослідження становлять: Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, інші закони України, підзаконні нормативно-правові акти та міжнародні акти.

Емпіричну базу дослідження становлять судові рішення національних судів, практика Європейського суду з прав людини, Європейського суду справедливості, та особистий професійний досвід автора, як адвоката.

Практичне значення даного дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані, як у наукових цілях для продовження наукового дослідження кримінального провадження, так і продовженні реформування кримінального процесуального законодавства України.

1. Поняття та змістовна характеристика верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia*

Верховенство права є загальною засадою кримінального провадження, яка до речі законодавцем визначена першою серед інших засад.

При цьому, доречною є позиція М. Гузела, О. Насірко., які вказують, що кожна з засад кримінального провадження має свій унікальний зміст, причому не можна одні засади вважати другорядними, а інші – головними, оскільки вони є взаємопов'язані, адже на них базуються зміст і форма кримінального провадження. Верховенство ж права, з одного боку, задає вектор всіх інших засад кримінального провадження,

а з іншого – проникає в кожну із нижчеперелічених саме лозунгом найвищої цінності прав і свобод учасників кримінального провадження³.

Верховенству права в обов'язковому порядку повинні відповідати зміст та форма кримінального провадження. Водночас, зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) також повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, серед яких верховенство права, з урахуванням особливостей, встановлених кримінальним процесуальним законом (ч.ч. 1, 2 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України))⁴.

Кримінальний процесуальний закон України визначає, що згідно принципу верховенства права якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. При цьому верховенство права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини⁵.

На переконання М. Гузела реалізація засади верховенства права є певним «нейтралізатором несправедливого закону» в конкретній ситуації кримінального провадження щодо дотримання прав і свобод людини⁶.

Для дослідження змістовної характеристики загальної засади кримінального провадження – верховенство право слід звернути увагу на роботи вітчизняних та іноземних науковців, а також національні та європейські джерела права.

С.П. Головатий у власних ґрунтовних дослідження зазначає, що рівночасно з ухваленням Конституції України 1996 року в український юридичний простір та українську правничу мову було запроваджено ще не знану доти двослівну конструкцію «верховенство права» як відповідник англійського *the rule of law*. Ця конструкція міститься у рамках юридичної формули, зафіксованої в частині першій статті 8 Конституції⁷.

³ Гузела М., Насірко О. Верховенство права в системі засад кримінального провадження. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки» Т. 7, № 2, 2020. С. 231-235. <http://doi.org/10.23939/law2020.26.231>

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

⁶ Гузела М. До питання про верховенство права в системі засад кримінального провадження // Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (30 лист. 2018 р., м. Дніпро) ДДУВС. – С.48-50.

⁷ Головатий С.П. «Верховенство права» не працює. Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «ДОПОВІДЬ ПРО ПРАВОВЛАДДЯ» (“Report on the Rule of Law”), що її ухвалено на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року (CDL-AD (2011)003re). Право України. 22.12.2019. с. 39-82.

Вагомий внесок у розуміння верховенства права вніс Конституційний Суд України, яким було ухвалено чисельну кількість рішень, що мітять, зокрема, наступні позиції:

- верховенство права – це панування права в суспільстві, воно вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо⁸;

- верховенство права як нормативний ідеал розуміється, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади⁹;

- верховенство права є невід’ємним елементом системи цінностей, що їх покладено в основу сучасного європейського правопорядку, та належить до тріади принципів спільної спадщини європейських народів поряд із такими її складниками, як правдива демократія й людські права¹⁰.

Напрацювання Конституційного Суду України свідчать, що орган конституційної юрисдикції приділяє особливу увагу принципу верховенства права, який має суттєвий вплив як на прийняття законодавчих актів, так і на розбудову правової системи України в цілому¹¹.

Розуміння змісту верховенства права, який є однією з загальних засад кримінального провадження, здійснюється через дослідження його складових елементів.

Британській науковий дослідник Томас Бінгем визначив наступних вісім «складових» верховенства права: 1) закон має бути доступним та, наскільки це можливо, зрозумілим, ясным і передбачуваним; 2) питання юридичного права та юридичної відповідальності зазвичай мають вирішуватися шляхом правозастосування, а не на підставі вільного розсуду; 3) законодавство країни має застосовуватись до всіх однаково, за винятком випадків, коли різні об’єктивні умови слугують достатнім виправданням для диференціації; 4) законодавство має забезпечувати належний захист фундаментальних прав людини; 5) мають бути забезпечені засоби для вирішення у судовому порядку без зайвих витрат

⁸ Рішення Конституційного Суду України від 02 лист. 2004 р. №150рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>

⁹ Рішення Конституційного Суду України від 20 чер. 2019 р. № 6-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#Text>.

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України від 18 чер. 2020 р. № 5-п(II)/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/5-rrii2020>.

¹¹ Калінніков О.В. Юридична визначеність як складова верховенства права в призмі практики Конституційного Суду України // European congress of scientific achievements. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2024. Pp. 437-443. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-achievements-20-22-05-2024-barselona-ispaniya-arhiv/>.

або невинуватених затримок; 6) державні службовці всіх рівнів повинні здійснювати надані їм повноваження розумно, добросовісно, виключно для тих цілей, для яких ці повноваження надавались, та без перевищення меж наданих повноважень; 7) судові процедури, що встановлюються державою, мають бути справедливими; 8) держава виконувала свої зобов'язання у рамках міжнародного права, які походять з договору або з міжнародного звичаю та усталеної практики, що регулюють поведінку держав¹².

При цьому, американський правник Р. Саммерс зазначає про такі елементи (принципи) верховенства права: 1) належне уповноваження (чинність); 2) чіткість та простота застосування критерію визначення такої чинності; 3) загальність права (тобто застосовність до всіх, незалежно від їхнього статусу та соціального становища); 4) чіткість та визначеність усіх законів; 5) їх доступність (письмова форма, офіційне опублікування); 6) заборона зворотної дії; 7) виконуваність; 8) стабільність (незмінюваність); 9) заздалегідь відомі органи та процедура правових змін; 10) єдність тлумачення та застосування права; 11) наявність заздалегідь відомих засобів правового захисту та наслідки невиконання правових вимог; 12) незалежність та безсторонність судової влади; 13) судовий контроль; 14) наявність дієвих обмежень судової влади; 15) доступність правосуддя для постраждалих від правопорушень; 16) загальний принцип завчасного повідомлення відповідачів; 17) доступність апеляційного та касаційного перегляду судових рішень; 18) загальнодоступність правової системи¹³.

Водночас, А. Беднер диференціював сукупність складових частин верховенства права на три категорії: 1) процедурні елементи, що спрямовані на способи державного управління; 2) субстантивні елементи, що стосуються стандартів запобігання зловживання владою; 3) спеціальні контрольні механізми, що передбачаються наявність сталих показників здійснення державної влади¹⁴.

Вітчизняні науковці також внесли вагомий внесок в дослідження верховенства права та його складових.

В.Д. Гапотій вказує про відсутність консенсусу складових верховенства права, які є не тільки формальними, але й субстантивними або матеріальними (*materieller Rechtsstaatsbegriff*) та водночас наводить наступні складові верховенства права: законність; правова визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя, що забезпечується

¹² Бінгем Т. «Верховенство права». URL: <https://legalitas.com.ua/ua/ukr-t-bin%D2%91em-verhovenstvo-prava/>.

¹³ Summers R. The Principles of the Rule of Law. Notre Dame Law Review. 1999, Vol. 74. P. 1691–1712.

¹⁴ Bedner A. An Elementary Approach to the Rule of Law. Hague Journal o the Rule of Law. 2010. № 2/01. P. 48–74

незалежними та безсторонніми судами; дотримання прав людини; недискримінація і рівність¹⁵.

Окремі науковці визначають законність, юридична визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, дотримання прав людини, заборона дискримінації та рівність перед судом як складники верховенства права^{16 17}.

Цікавими є ґрунтовні напрацювання європейських інституцій, які є дотичними до кримінального провадження, зокрема, Європейської Комісії за демократію через право, яка у своїй доповіді проаналізувала верховенство права, що складається з елементів, які розглядаються разом: 1) існування основних правил та цінностей, що поділяють люди, які погоджуються їх дотримуватися (конституціоналізм); це стосується не тільки писаних, а й неписаних конституцій; 2) держава повинна керуватися законом; 3) тлумачать закон незалежні та неупереджені судді; 4) той, хто застосовує закон, діє згідно з ним без дискримінації; 5) закон є прозорим та доступним для всіх, особливо для тих, хто знаходиться у вразливому становищі та потребує його захисту; 6) застосування закону є ефективним та вчасним; 7) закон захищає права, особливо права людини; 8) закон може бути змінений лише відповідно до встановленої процедури, яка є прозорою, відповідальною та демократичною¹⁸.

Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) було напрацьовано вищезазначений перелік елементів верховенства права та їх змістовне наповнення, який виступає певним інструментарієм об'єктивного оцінювання законодавства, судової практики та всіх юридичних процедур в державі на предмет відповідності доктрині верховенства права¹⁹.

¹⁵ Гапотій В.Д. Верховенство права: сучасні наукові концепції. Монографія. – Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2016. – с. 194.

¹⁶ Сябренко В.В., Татаринова А.В. Верховенство права як основоположний принцип правової держави. Юридичний науковий електронний журнал № 4/2021. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/16>.

¹⁷ Демченко Я.О. Принцип верховенства права. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.33>.

¹⁸ Доповідь Європейської комісії за демократію через право «Про верховенство права»: затверджена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні, 25–26 березня 2011 року. URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-rus](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-rus).

¹⁹ Калінніков О.В. Зміст елементів верховенства права в світлі практики Конституційного Суду України // Perspectives of contemporary science: theory and practice. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2024. Pp. 1693-1702. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-perspectives-of-contemporary-science-theory-and-practice-26-28-05-2024-lviv-ukrayina-arhiv/>.

Водночас, незважаючи на те, що в документах Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) не зазначається принцип домірності Конституційним Судом України витлумачено, що одним із визначальних елементів у системі складників верховенства права (правовладдя) є принцип домірності (пропорційності), який спрямовано, насамперед, на установлення розумного балансу між потрібними в демократичному суспільстві випадками обмеження прав людини та легітимною метою такого обмеження^{20 21}.

О.Г. Крижова зазначає, що судячи із запропонованого вітчизняними та зарубіжними вченими переліку елементів, що складають даний список, встановити їх конкретну кількість доволі складно. При цьому, суспільні та політичні обставини у конкретний історичний момент можуть виводити на передній план окремі елементи, що повинні відігравати визначальну роль у втіленні верховенства права в життя. І навпаки, деякі з елементів принципу верховенства права можуть втрачати свою актуальність у процесі розвитку практики його реалізації²².

Відтак, аналіз напрацювань іноземних і вітчизняних наукових дослідників щодо елементів верховенства права надають можливість дійти висновку про відсутність єдності у визначенні переліку складових елементів верховенства, водночас вони розкривають різні аспекти, що надає можливість краще зрозуміти феномен верховенства²³.

Серед джерел, в яких закріплено принцип верховенства права відокремлюється Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка підкреслює важливу роль принципу верховенства права у відносинах між Україною та Європейським Союзом²⁴.

²⁰ Рішення Конституційного Суду України від 1 листопада 2023 року № 9-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-23#Text>.

²¹ Рішення Конституційного Суду України від 21 липня 2021 року № 3-р(II)/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-21#Text>.

²² Крижова О.Г. Структура принципу верховенства права: аналіз крізь призму його правозастосування. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4970/vnulpurn201683725.pdf>.

²³ Калінін О.В. Елементи верховенства права. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2024. Pp. 697-705. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-science-prospects-and-innovations-23-25-05-2024-liverpul-velikobritaniya-arhiv/>.

²⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Водночас, на рівні Європейського Союзу базисними актами, які закріплюють верховенство права є Хартія основних прав Європейського Союзу та Договір про Європейський Союз.

Хартія основних прав Європейського Союзу (Charter of Fundamental Rights of the European Union) (далі – Хартія ЄС) є первинним джерелом права ЄС (primary EU law source) на рівні з договором про заснування Європейських Співтовариств та Європейського Союзу та додатками до нього²⁵.

Хартія ЄС визначає, що Європейський Союз ґрунтується на нероздільних та загальних цінностях та спирається на принципи демократії та верховенства права²⁶.

З аналізу Хартії основних прав Європейського Союзу вбачається, що цей акт закріплює права людини, які класифіковані не за предметом права, а за цінностями, на захист яких спрямовані відповідні права. Верховенство права займає провідне місце та виступає фундаментальною основою діяльності не лише ЄС, а і всієї системи забезпечення прав людини європейського співтовариства²⁷.

У Договорі про Європейський Союз верховенство права постає не стільки як принцип права, скільки як філософсько-соціальна категорія – загальнолюдська цінність, яку мають поважати і якої мають дотримуватися²⁸.

Преамбула Договору про Європейський Союз (далі – Договір ЄС) містить посилання стосовно отримання натхнення від культурного, релігійного та гуманістичного спадку Європи, з якого розвинулися загальні цінності непорушності та невідчужуваності прав особистості, свобода, демократія, рівність та верховенство права²⁹.

Положення Договору ЄС визначають певні цінності (непорушні та невід’ємні права людини, демократію, рівність, свободу та верховенство права) як «європейську спадщину», і Союз та його держави-члени

²⁵ Неколяк Р. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>.

²⁶ Хартія основоположних прав Європейського Союзу. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.

²⁷ Калініков О.В. Місце верховенства права в Хартії основних прав Європейського Союзу // Modern research in science and education. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 1046-1054. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-2.41>.

²⁸ Куровська І.А. Принцип верховенства права в правовій системі ЄС та міжнародному праві. Науковий вісник публічного та приватного права випуск 3, том 2, 2019. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-2.41>

²⁹ Договір про Європейський Союз: *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.

зобов'язуються дотримуватися цієї європейської культурної та гуманістичної спадщини³⁰.

Системний аналіз Договору ЄС свідчить, що Європейський Союз засновано на цінностях, серед яких поряд з повагою до людської гідності, свободи, демократії, рівності і поваги до прав людини визначено й верховенство права. Верховенство права займає провідне місце в правовій системі ЄС, оскільки на дотриманні цього принципу ЄС будує свою внутрішню та зовнішню політику. Принцип верховенства права об'єднує всі держави Європейського Союзу, які є фундаментальною основою для захисту всіх цінностей, на яких побудовано Європейський Союз³¹.

Для аналізу особливостей верховенства права у кримінальному провадженні, в тому числі, за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*), слід звернути увагу на належну правову процедуру, яка є елементом принципу верховенства права та водночас одним з завдань кримінального провадження, реалізація якого забезпечує дієвість та ефективність кримінального провадження.

Належна правова процедура у кримінальному провадженні в повній мірі кореспондується з конституційною вимогою ч. 2 ст. 19 Конституції України стосовно обов'язку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Основним Законом України та законодавчими актам.

Слід окремо зауважити, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України не містить визначення поняття належна правова процедура.

Зважаючи на те, що поняття належна правова процедура була напрацьована американською конституційною доктриною, а тому необхідно звернутися до роботи професора Оксфордського університету D. Galligan, який правову процедуру визначив як кроки, які вживаються, або способи, які застосовуються для прийняття рішення та запроваджують дії або вирішують справу певним чином в юридичному або адміністративному контексті³².

В.В. Михайленко розглядаючи належну правову процедуру у кримінальному провадженні дійшла висновку, що дана правова

³⁰ TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. та ін. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с.

³¹ Калінніков О.В. Закріплення принципу верховенства права в Договорі про Європейський Союз. Proceedings of the XXI International Scientific and Practical Conference. Sofia, Bulgaria. 2024. Pp. 122-125. URL: <https://isg-konf.com/innovative-solutions-in-public-communications-and-international-relations/>.

³² D.J.Galligan. Due Process and Fair Procedures. A Study of Administrative Procedures. – Oxford University Press Inc., New York. – Reprinted. 2004. p.8.

категорія має безпосередній зв'язок з засадами кримінального провадження і концепцією верховенства права. При цьому, застосування належної правової процедури є допоміжним завданням кримінального провадження. Належна правова процедура має застосовуватися як під час судового розгляду, так і на стадії досудового розслідування. Водночас механізм застосування концепції належної правової процедури являє собою складну багатоелементну систему, яка включає в себе якісне законодавство з вичерпним переліком випадків обмеження прав людини та чіткими умовами таких обмежень³³.

Л.Г. Матвеева за результатами аналізу рішень ЄСПЛ дійшла висновку, що належна правова процедура важливе значення для практичної реалізації правових приписів та включає здатність держави підтримувати суспільний порядок, а правила і процедури, відповідно до яких держава забезпечує виконання законів, мають бути публічними, недвозначними, справедливими та однаковими для всіх³⁴.

Для правозастосування важливим є правові висновки Верховного Суду стосовно розуміння верховенства у кримінальному провадженні.

На переконання Верховного Суду у теоретичному аспекті «належна правова процедура» це форма здійснення правосуддя, яку утворюють сукупність гарантій прав людини процесуального характеру, спрямовані на досягнення процедурної справедливості правосуддя. Застосування належної правової процедури у кримінальному провадженні це встановлені кримінальним процесуальним законодавством способи реалізації норм кримінального процесуального права, що забезпечують досягнення цілей правового регулювання кримінальних процесуальних відносин у сфері порядку досудового розслідування та судового розгляду. Застосування належної процедури є одним із складових елементів принципу верховенства права та передбачає, у тому числі, щоб повноваження органів публічної влади були визначені приписами права, і вимагає, щоб посадовці мали дозвіл на вчинення дії, і надалі діяли в межах наданих їм повноважень³⁵.

Відтак, аналіз напрацювань вітчизняних і іноземних наукових дослідників та правових висновків Верховного суду надають можливість дійти висновку, що належна правова процедура у кримінальному провадженні є складовим елементом принципу верховенства права та виступає гарантією дотримання прав і законних інтересів всіх учасників кримінального провадження як на стадії досудового розслідування та

³³ Михайленко В.В. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2020. – №1(21).

³⁴ Матвеева Л.Г. Належна правова процедура та правові стандарти Європейського суду з прав людини. ВІСНИК ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ. 2020 / № 4(14).

³⁵ Постанова Верховного Суду від 24.05.2021 № 640/5023/19. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253>

судового розгляду, що особливо важливо у кримінальному провадженні *in absentia*, яке характеризується додатковими гарантіями реалізації підозрюваним, обвинуваченим своїх прав. Недотримання належної правової процедури неодмінно призведе до порушення гарантованих національними актами та міжнародними договорами прав та законних інтересів учасників кримінального провадження³⁶.

Аналізуючи верховенство права у кримінальному провадженні *in absentia* слід зауважити про наявність загроз верховенству права, які існують в Україні та Європейському Союзі, зокрема, на рівні держав – членів. Загрози верховенству права в європейських країнах виникають час від часу, здебільшого це стосується прийняття законодавчих актів, які обмежують права людини, переважно у зв'язку з зміною політиків. Незважаючи на спорадичний характер цих загроз правозахисники вказують про занепад верховенства право в ЄС і вимагають негайно подолати ці загрози з метою добробуту європейського співтовариства. В той же час в Україні поряд з недотриманням верховенства права внаслідок прийняття Парламентом не якісних і не зрозумілих правових норм, які порушують права людей, головною загрозою залишається корупція, подолання якої є вкрай необхідним для України³⁷.

А тому вкрай важливим на приділення уваги питанню моніторингу стану дотримання принципу верховенства права. До речі в Європейському Союзі стану дотримання верховенства права приділяють велику увагу не лише на рівні установ Європейського Союзу, держав-членів ЄС, а і на рівні громадянського суспільства – правозахисних організацій, що є вкрай актуальним на євроінтеграційному шляху України для можливого запровадження аналогічних механізмів в Україні, а також запобігання здійснення кроків, які створюють перешкоди на вказаному шляху³⁸.

³⁶ Калінніков О.В. Застосування належної правової процедури у кримінальному провадженні як складовий елемент верховенства права // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 746-752. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-9-11-05-2024-vankuver-kanada-arhiv/>.

³⁷ Калінніков О.В. Загрози верховенству права в Україні та Європейському Союзі. Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden. 2024. Pp. 133-137. URL: <https://isg-konf.com/actual-problems-in-education-and-introduction-of-new-technologies/>.

³⁸ Kalinnikov O.V. Monitoring of the rule of law in the European Union // Current challenges of science and education. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2024. Pp. 583-587. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-challenges-of-science-and-education-3-5-06-2024-berlin-nimechchina-arhiv/>.

2. Дотримання верховенства права у кримінальному провадженні in absentia в умовах воєнного стану та напрямки відновлення верховенства права у кримінальному провадженні in absentia у післявоєнний час.

З огляду на введення воєнного стану із 24.02.2022 продовжилося реформування положень кримінального процесуального закону, зокрема, шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» № 2125-IX від 15.03.2022³⁹, Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-IX від 14.04.2022⁴⁰.

Аналіз положень КПК України стосовно особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану свідчить про запровадження, зокрема, наступних положень:

- досудове розслідування при відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути розпочато стороною обвинувачення шляхом винесення відповідної постанови;

- строк досудового розслідування у кримінальному провадженні може бути зупинений шляхом ухвалення відповідного процесуального рішення при відсутності можливості його проведення або завершення;

- строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою автоматично продовжується у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом цього питання;

- строк вручення затриманій особі письмового повідомлення про підозру може бути продовження при неможливості вчинення таких дій;

- розгляд обвинувального акту здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що закінчив досудове розслідування;

- судове провадження в суді першої інстанції здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі;

- запроваджено можливість використання в якості доказів в суді показань, отриманих під час допиту свідка, потерпілого, підозрюваного за умови, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою

³⁹ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України № 2125-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#Text>

⁴⁰ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України № 2201-IX від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>

доступних технічних засобів відео фіксації, а показань підозрюваного ще за додаткової вимоги участі захисника під час допиту.

Не зважаючи на запровадження особливостей режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, з урахуванням особливостей, зокрема, встановлених ст.ст. 7, 297¹-297⁵, 323, 374 КПК України та особливостей здійснення кримінального провадження, визначених у розділі IX¹ КПК України. Водночас, сторона обвинувачення під час здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного та обвинуваченого (*in absentia*) в умовах воєнного стану зобов'язана вживати всіх можливих заходів з метою дотримання невичерпного переліку прав підозрюваного, обвинуваченого⁴¹.

Запровадження правового регулювання кримінального провадження в умовах воєнного стану серед правників та науковців виникало багато зауважень до його положень на предмет їх невідповідності Конституції України та міжнародним договорам.

Г.І. Глобенко зазначає, що правове регулювання кримінального провадження в умовах воєнного стану має суттєві недоліки, а тому удосконалення потребують не лише його певні аспекти⁴².

При цьому, С.М. Гусаров дійшов висновку, що в цілому досвід роботи законодавця у внесенні змін до КПК України під час запровадженого воєнного стану свідчить, що вони не можуть вважатися системними та в повній мірі не спрямовані на вирішення існуючих проблем. Загалом кримінальне судочинство в Україні в умовах війни фактично повернулося до КПК 1960 року, в часи, коли прокурор або слідчий шляхом винесення відповідної постанови розпочинали досудового розслідування, що є визначальною передумовою для проведення подальших слідчих (розшукових) дій (п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК); при неможливості виконання слідчим суддею своїх повноважень вони передаються прокурору⁴³.

Основним проблемним питанням, яке отримало своє вирішення Конституційним Судом України, було автоматичне продовження дії запобіжного заходу при закінченні строку дії відповідної ухвали.

⁴¹ Калінніков О.В. Зміст та форма кримінального провадження *in absentia* в умовах воєнного стану. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, сер.: Юриспруденція, 2024 № 71. С. 94-98. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.71.18>

⁴² Глобенко Г.І. Регламентация окремих питань щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану потребує вдосконалення. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 19 квіт. 2024 р.). – Вінниця: ХНУВС, 2024. С. 351-353

⁴³ Гусаров, С.М. Щодо вдосконалення окремих положень досудового розслідування з урахуванням воєнного стану. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Ф-т № 1. – Харків: ХНУВС, 2022. – С. 31-33

Так, рішенням Конституційного Суду України № 8-р(П)/2024 від 18.07.2024 визнано такими, що не відповідають Конституції України положення ч. 6 ст. 615 КПК України стосовно автоматичного продовження дії запобіжного заходу при закінченні строку дії відповідної ухвали за наявності підстав, які зумовлюють неможливість розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою.

Дане рішення Конституційного Суду України обґрунтовується, зокрема, наступним:

- особиста свобода є природним станом людини, тоді як арешт чи тримання під вартою означає виняткове становище, яке конституційно допускають тимчасово і за наявності в кожному випадку юридичних та фактичних підстав, які мають бути встановлені (перевірені) судом;

- законодавець не врахував того, що рішення про продовження строку тримання особи під вартою не тільки має ухвалювати лише суд, а й потребує підвищеного рівня обґрунтування, оскільки йдеться про найбільш серйозне втручання у право на особисту свободу;

- Конституцією України (частина друга статті 64) та актами, якими введено воєнний стан на всій території України і, відповідно, механізм обмеження конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану, не визначено можливості обмеження прав і свобод, що їх гарантовано у статті 29 (право на свободу та особисту недоторканність), статті 55 (право на судовий захист), статті 62 (презумпція невинуватості), статті 63 (право на захист)⁴⁴.

Правові норми КПК України, які регулюють особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні мати виключно тимчасовий характер і припинити свою чинність відразу після завершення воєнного стану, що кореспондується з позицією європейських інституцій.

Так, Європейська комісія за демократію через право вказує, що надзвичайні заходи можуть бути вжиті лише на той час, коли в державі наявна надзвичайна ситуація, у тому числі, воєнний стан. Вони мають бути скасовані, як тільки проміне надзвичайна ситуація. Тому вони не повинні мати постійних наслідків. Надзвичайні заходи не можуть застосовуватися (неправомірно застосовуватися) для внесення постійних змін до законодавства чи управління. В цілому, надзвичайні повноваження, які відповідають принципу верховенства права, мають важливі внутрішні гарантії проти зловживань: принципи необхідності, пропорційності та тимчасовості. Дихотомія між звичним станом та винятком, яка є підґрунтям для введення надзвичайного стану, не обов'язково спричиняє та не повинна спричиняти дихотомію між ефективною діяльністю у боротьбі з надзвичайною ситуацією та

⁴⁴ Рішення Конституційного Суду України № 8-р(П)/2024 від 18.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#n117>

демократичним конституційним ладом, чи між захистом здоров'я населення та верховенством права⁴⁵.

Дотримання правової визначеності як складової верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* є актуальним, як під час воєнного стану, так і у післявоєнний час.

Правова визначеність у демократичному суспільстві виступає: одним із елементів справедливого судочинства та верховенства права⁴⁶; однією з умов ефективної дії принципу верховенства права, а забезпечення реалізації вимог принципу правової визначеності у його широкому розумінні є запорукою не лише ефективної реалізації та захисту прав людини, а й значного вдосконалення механізму держави⁴⁷.

Юридична визначеність вимагає, щоб юридичні норми були зрозумілими й точними, а також, щоб їхньою метою було забезпечення передбачності ситуацій та правовідносин⁴⁸. При цьому, передбачність означає не лише те, що приписи акта права мають бути передбачними за своїми наслідками: їх має бути сформульовано з достатньою чіткістю та зрозумілістю, аби суб'єкти права мали змогу впорядкувати свою поведінку згідно з ними⁴⁹.

Конституційний суд України своїми правовими позиціями виступає дороговказом на шляху розуміння всіх аспектів правової визначеності як складової верховенства права, серед яких окремо можна відзначити наступні:

- складовими принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій⁵⁰;

- юридична визначеність тлумачиться як чіткість та зрозумілість у викладенні норм актів права, унаслідок чого кожна особа має

⁴⁵ Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування. Європейська комісія за демократію через право. Страсбург 2020. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr)

⁴⁶ Хайек Ф.А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3-х т. Т. 3.: Політичний устрій вільного народу / Пер. з англ. – К.: Сфера, 2000. – 252 с.

⁴⁷ Опришко В.Ф. Право Європейського Союзу. Загальна частина: [підруч.] [Текст] / В.Ф. Опришко, А.В. Омельченко, А.С. Фастовець. – К.: КНЕУ, 2002. – 458 с.

⁴⁸ Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr).

⁴⁹ Спеціальне дослідження Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) «Мірило правовладдя». URL: <https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule%20of%20Law%20checklist%20UKR.pdf>.

⁵⁰ Рішення Конституційного Суду України від 31 берез. 2015 р. № 1-рп/2015. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-15#Text>

впевненість у розумній стабільності норм права, передбачності ситуацій та інших юридичних наслідків застосування таких норм⁵¹;

– юридичної визначеності як складова конституційного принципу верховенства права є сукупністю вимог до організації та функціонування системи права, процесів правотворчості та правозастосування у спосіб, який забезпечував би стабільність юридичного становища індивіда⁵²;

– юридична визначеність вимагає від законодавця встановлювати чітке, зрозуміле, однозначне, прогнозоване правове регулювання суспільних відносин для забезпечення стабільного правового становища людини, не допускати довільної відмови від взятих державою на себе зобов'язань, гарантувати належний захист правомірних (легітимних) очікувань особи⁵³;

– юридичну визначеність слід розуміти через такі її складові елементи: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність наявного законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування)⁵⁴.

На наявність проблем в правовому регулюванні спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*), що були запроваджені до введення воєнного стану, які негативно впливають на дотримання загальних засад кримінального провадження, серед яких окремо можна виділити верховенство права, на постійній основі звертають увагу вітчизняні наукові дослідники.

Науковець та адвокат Є.М. Пеліхос звертає увагу на відсутність закріпленого на законодавчому рівні визначення категорії «міжнародний розшук» та докладного регламентування процесуального механізму оголошення особи у міжнародний розшук⁵⁵.

А.О. Тимофеев визначив наступні основні недоліки і упущення в чинному КПК України та можливі шляхи їх усунення щодо регулювання кримінального провадження *in absentia*: 1) не узгодження актів законодавства, що призводить до дублювання підстав для проведення спеціального досудового розслідування; 2) необхідність удосконалення порядку повідомлень у кримінальному провадженні *in absentia*, зокрема, шляхом запровадження додаткових способів; 3) необхідність

⁵¹ Рішення Конституційного Суду України від 16 лист. 2022 р. № 9-р(II)/2022. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-22#Text>

⁵² Рішення Конституційного Суду України від 6 черв. 2019 р. № 3-р/2019. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-19#Text>

⁵³ Рішення Конституційного Суду України від 13 верес. 2023 р. № 7-р(I)/2023. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-23#Text>

⁵⁴ Рішення Конституційного Суду України від 23 січ. 2020 р. № 1-рп/2020. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text>

⁵⁵ Пеліхос, Є.М. Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (*in absentia*): дис. ... доктор філології: 12.00.09. Київ, 2022. 256 с.

забезпечення ефективного права на захист зі стадії подання клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; 4) наявність нагальної потреби у запровадженні необхідності відновлення зупиненого кримінального провадження для розгляду слідчим суддею клопотання про спеціальне досудове розслідування⁵⁶.

Л.С. Кульчак звертає увагу на невизначеність питання процесуальної форми клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування відніс до одного з проблемних моментів застосування процедури спеціального досудового розслідування (*in absentia*) в Україні⁵⁷.

Крім того, проблемою правового регулювання спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*) є відсутність механізму забезпечення реалізації підозрюваним, обвинуваченим права особисто себе захищати під час здійснення кримінального провадження *in absentia* шляхом самостійної реалізації права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, в тому числі, речовими доказами, як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження. Для подолання наведеного недоліку кримінального процесуального законодавства України з метою гармонізації кримінального процесуального законодавства і приведення його до міжнародних стандартів необхідно передбачити під час спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*) ефективні механізми реалізації права підозрюваного, обвинуваченого на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, в тому числі, речовими доказами, як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження⁵⁸.

При цьому, теперішній порядок кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) також не забезпечує реалізацію права підозрюваного, обвинуваченого давати пояснення, показання під час здійснення кримінального провадження *in absentia*. А тому, до глави 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» та статті 323 КПК України, які визначають порядок спеціального досудового

⁵⁶ Тимофеев, А.О. (2021) Проблеми практичної реалізації процедури спеціального досудового розслідування (*in absentia*) в Україні / Тимофеев А. О. // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2021. – Т. 8. – С. 60-68. – <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2021.8.60-68>.

⁵⁷ Кульчак, Л.С. (2024). До проблем застосування процедури спеціального досудового розслідування (*in absentia*) в Україні. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 455 с. С. 226-228.

⁵⁸ Калінніков О.В. Право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист у кримінальному провадженні *in absentia*. Юридичний науковий електронний журнал 11/2024. С. 454-458. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/105>

розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*) слід запровадити відповідні зміни стосовно встановлення механізму забезпечення підозрюваному, обвинуваченому у кримінальному провадженні *in absentia* права давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження, а також виступати в судових дебатах⁵⁹.

Серед проблем правозастосування норм КПК України є недотримання балансу співвідношення спеціального досудового розслідування та обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за відсутності підозрюваного.

Так, обрання підозрюваному запобіжного заходу, в порядку ч. 6 ст. 193 КПК України та надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування мають різне функціональне призначення та відрізняються метою здійснення кожного з процесуальних дій, а тому не можуть один одного підміняти чи замінювати. Необґрунтоване застосування режиму спеціального досудового розслідування замість обрання запобіжного заходу та недотримання черговості застосовування вказаних процесуальних засобів може призвести не лише до недотримання завдань кримінального провадження, а й до фактичного заохочування подальшого переховування підозрюваного. Режим спеціального досудового розслідування здійснюється за відповідних підстав та за передумови неможливості здійснення розслідування за загальними положеннями⁶⁰.

Одним з варіантів вирішення проблеми нормативного регулювання кримінального провадження *in absentia*, як це вбачається з пояснювальної записки, є проект Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

Даним законопроектом пропонується, у тому числі, змінити назви Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» та у ч. 5 ст. 49 КК України та у абзаці 1 ч. 2 ст. 297¹ КПК України слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень», оскільки стосовно підозрюваних за

⁵⁹ Калінніков О.В. Право підозрюваного та обвинуваченого на ознайомлення у кримінальному провадженні *in absentia*. Knowledge, Education, Law, Management 2024 № 6 (66). С. 126-132. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.6.17>

⁶⁰ Калінніков О.В. Співвідношення обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та спеціального досудового розслідування. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 3, No. 6, 2024, pp.17-25. <https://doi.org/10.46299/j.isjpp.20240306.02>

ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України не може здійснюватися кримінальне провадження *in absentia*, що на думку авторів є лише технічною проблемою⁶¹.

Однак, вирішення даної проблеми можливо не шляхом внесення змін до порядку спеціального досудового розслідування, а в спосіб реформування складів вказаних кримінальних правопорушень і віднесення їх до категорії злочинів, в тому числі, з огляду на невідповідність положень ст. 111¹ КК України принципу верховенства права, про що зазначають навіть європейські інституції.

Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини в своїй доповіді щодо ситуації з правами людини в Україні за період з 1 лютого до 31 липня 2023 року вказує на наявність проблеми правового регулювання ст. 111¹ КК України та рекомендує привести кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність у відповідність до міжнародного права, в тому числі, оскільки визначення злочинів колабораційної діяльності та глорифікації збройної агресії в українському законодавстві частково збігається із визначеннями інших злочинів, тому корисно було б їх уточнити, а тому цей збіг надає стороні обвинувачення широку свободу вибору в кваліфікації правопорушень. Суворість покарання за ненасильницькі злочини в деяких випадках також видається неспівмірною з їхньою тяжкістю⁶².

Крім того, вказане неналежне правове регулювання не в повній мірі відповідає нормам міжнародного права, зокрема, ст. 43 Положення про закони і звичаї війни на суходолі IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі⁶³, ст.ст. 50, 56 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни⁶⁴, ст.ст. 61, 63 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977⁶⁵.

⁶¹ Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44760>

⁶² Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні: 1 лютого до 31 липня 2023 року. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20OHCHR%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf

⁶³ IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

⁶⁴ Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

⁶⁵ Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

Проведений аналіз законопроекту № 11517 від 22.08.2024 свідчить про те, що його положення не можуть досягнути його цілей – забезпечення невідворотності покарання осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України. Досягнення цілей законопроекту та подолання проблеми неможливості здійснення спеціального досудового розслідування (*in absentia*) стосовно підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України може бути здійснено не в спосіб внесення змін до порядку спеціального досудового розслідування, а шляхом віднесення ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України до категорії злочинів з огляду на їх характер та ступінь суспільної небезпеки. При цьому, положення ст. 111¹ КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, в цілому підлягають суттєвому комплексному реформуванню, оскільки їх зміст не відповідає нормам міжнародного права та правовій визначеності, яка є складовою частиною верховенства права. Реформування статті 111¹ КК України повинно бути здійснено з суворим дотриманням вимог Основного Закону України та норм міжнародного права⁶⁶.

З огляду на наведене, пошук оптимальних шляхів реформування кримінального процесуального законодавства України для дотримання верховенства права, особливо у після воєнний час, неодмінно повинен тривати.

ВИСНОВКИ

Зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) навіть в умовах воєнного стану в обов'язковому порядку повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, серед яких провідне місце займає верховенство права.

Принцип верховенства права має суттєвий вплив як на прийняття законодавчих актів, так і на розбудову правової системи України в цілому, оскільки виступає, в тому числі, механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади.

Розуміння змісту верховенства права, як однієї з загальних засад кримінального провадження, здійснюється через дослідження його елементів.

При цьому, зважаючи на напрацювання вітчизняних і іноземних дослідників, а також міжнародних інституцій визначити вичерпну кількість складових елементів верховенства права не є можливим, проте

⁶⁶ Калінніков О.В. Проблеми удосконалення кримінального провадження *in absentia*: науковий аналіз окремих законодавчих ініціатив. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. Vol. 4, No. 1, 2025, pp. 1-9. doi: 10.46299/j.isjip.20250401.01

всі складові елементи надають можливість краще зрозуміти феномен верховенства права.

В кримінальному провадженні, особливо за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*) займає важливе місце належна правова процедура, яка є складовим елементом принципу верховенства права та виступає гарантією дотримання прав і законних інтересів всіх учасників кримінального провадження як на стадії досудового розслідування та судового розгляду.

З огляду на введення воєнного стану із 24.02.2022 законодавцем було запроваджено особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, до якого серед правників і науковців виникло багато зауважень на предмет їх невідповідності Конституції України та міжнародним договорам.

На теперішній час одна з запроваджених новел стосовно автоматичного продовження дії запобіжного заходу при закінченні строку дії відповідної ухвали за наявності підстав, які зумовлюють неможливість розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою була визнана Конституційним Судом України неконституційною.

Правові норми кримінального процесуального закону України, які визначають особливості режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні мати виключно тимчасовий характер і повинні припинити свою чинність відразу після завершення воєнного стану, що буде відповідати верховенству права у післявоєнний час.

Проблемою, яка потребує нагального вирішення, особливо у післявоєнний час є дотримання правової визначеності як складової верховенства права у кримінальному провадженні.

На наявність сукупності проблемних питань в правовому регулюванні спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (*in absentia*), які негативно впливають на дотримання загальних засад кримінального провадження, серед яких окремо можна виділити верховенство права, на постійній основі звертають увагу вітчизняні наукові дослідники.

Серед таких проблем у кримінальному провадженні *in absentia* можна відокремити: відсутність механізму забезпечення реалізації підозрюваним, обвинуваченим права особисто себе захищати під час здійснення кримінального провадження *in absentia* шляхом самостійної реалізації права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, в тому числі, речовими доказами, як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження; відсутність механізму реалізації підозрюваним, обвинуваченим права давати пояснення, показання під час здійснення кримінального провадження *in absentia*.

Для дотримання верховенства права у кримінальному провадженні важливе значення має також відповідність норм кримінального законодавства вимогам Конституції України та міжнародного права.

АНОТАЦІЯ

На сучасному етапі розвитку України, з огляду на євроінтеграційний вектор, нагальним питанням, яке підлягає вирішенню особливо у післявоєнний час є дотримання верховенства права, в тому числі, у кримінальному провадженні за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*).

В даному дослідженні враховуючи напрацювання вітчизняних і іноземних вчених і правників та зважаючи на акти Європейського союзу, міжнародні договори проведено комплексний аналіз відновлення верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* у післявоєнний час, яке включає, зокрема аналіз поняття і змістовної характеристики верховенства права у кримінальному провадженні, дотримання верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* в умовах воєнного стану та напрямки відновлення верховенства права у кримінальному провадженні *in absentia* у післявоєнний час.

Література

1. Конституція України: прийнята 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини»: Закон України від 13 жовт. 2014 р. № 1689-VII. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#Text>
3. Гузела М., Насімко О. Верховенство права в системі засад кримінального провадження. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки” Т. 7, № 2, 2020. С. 231-235. <http://doi.org/10.23939/law2020.26.231>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
5. Гузела М. До питання про верховенство права в системі засад кримінального провадження // Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (30 лист. 2018 р., м. Дніпро) ДДУВС. – С.48-50.
6. Головатий С.П. «Верховенство права» не працює. Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «ДОПОВІДЬ ПРО

ПРАВОВЛАДДЯ» (“Report on the Rule of Law”), що її ухвалено на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року (CDL-AD (2011)003re). Право України. 22.12.2019. с. 39-82.

7. Рішення Конституційного Суду України від 02 лист. 2004 р. №150рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>

8. Рішення Конституційного Суду України від 20 чер. 2019 р. № 6-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#Text>.

9. Рішення Конституційного Суду України від 18 чер. 2020 р. № 5-п(П)/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/5-gii2020>.

10. Калінніков О.В. Юридична визначеність як складова верховенства права в призмі практики Конституційного Суду України // European congress of scientific achievements. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2024. Pp. 437-443. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-achievements-20-22-05-2024-barselona-ispaniya-arhiv/>.

11. Бінгем. Т. «Верховенство права». URL: <https://legalitas.com.ua/ua/ukr-t-bin%D2%91em-verhovenstvo-prava/>

12. Summers R. The Principles of the Rule of Law. Notre Dame Law Review. 1999, Vol. 74. P. 1691–1712.

13. Bedner A. An Elementary Approach to the Rule of Law. Hague Journal o the Rule of Law. 2010. № 2/01. P. 48–74

14. Гапотій В.Д. Верховенство права: сучасні наукові концепції. Монографія. – Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2016. – с. 194.

15. Сябренко В.В., Татарінова А.В. Верховенство права як основоположний принцип правової держави. Юридичний науковий електронний журнал № 4/2021. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/16>.

16. Демченко Я.О. Принцип верховенства права. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.33>.

17. Доповідь Європейської комісії за демократію через право «Про верховенство права» : затверджена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні, 25–26 березня 2011 року. URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-rus](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-rus).

18. Калінніков О.В. Зміст елементів верховенства права в світі практики Конституційного Суду України // Perspectives of contemporary science: theory and practice. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2024. Pp. 1693-1702. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo->

praktichna-konferentsiya-perspectives-of-contemporary-science-theory-and-practice-26-28-05-2024-lviv-ukrayina-arhiv/.

19. Рішення Конституційного Суду України від 1 листопада 2023 року № 9-п(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-23#Text>

20. Рішення Конституційного Суду України від 21 липня 2021 року № 3-п(II)/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-21#Text>.

21. Крижова О.Г. Структура принципу верховенства права: аналіз крізь призму його правозастосування. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4970/vnulpurn201683725.pdf>.

22. Калінніков О.В. Елементи верховенства права. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2024. Pp. 697-705. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-science-prospects-and-innovations-23-25-05-2024-liverpul-velikobritaniya-arhiv/>.

23. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

24. Неколяк Р. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yeuropejskogo-soyuzu/>.

25. Хартія основоположних прав Європейського Союзу. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

26. Калінніков О.В. Місце верховенства права в Хартії основних прав Європейського Союзу // Modern research in science and education. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 1046-1054. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-research-in-science-and-education-29-31-05-2024-chikago-ssha-arhiv/>.

27. Куровська І.А. Принцип верховенства права в правовій системі ЄС та міжнародному праві. Науковий вісник публічного та приватного права випуск 3, том 2, 2019. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-2.41>

28. Договір про Європейський Союз : *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

29. TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. та ін. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с.

30. Калінніков О.В. Закріплення принципу верховенства права в Договорі про Європейський Союз. Proceedings of the XXI International Scientific and Practical Conference. Sofia, Bulgaria. 2024. Pp. 122-125.

URL: <https://isg-konf.com/innovative-solutions-in-public-communications-and-international-relations/>.

31. D.J.Galligan. Due Process and Fair Procedures. A Study of Administrative Procedures. – Oxford University Press Inc., New York. – Reprinted. 2004. p.8.

32. Михайленко В.В. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2020. – №1(21).

33. Матвеева Л.Г. Належна правова процедура та правові стандарти Європейського суду з прав людини. ВІСНИК ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ. 2020 / № 4(14).

34. Постанова Верховного Суду від 24.05.2021 № 640/5023/19. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253>

35. Калінніков О.В. Застосування належної правової процедури у кримінальному провадженні як складовий елемент верховенства права // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. Pp. 746-752. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-9-11-05-2024-vankuver-kanada-arhiv/>.

36. Калінніков О.В. Загрози верховенству права в Україні та Європейському Союзі. Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden. 2024. Pp. 133-137. URL: <https://isg-konf.com/actual-problems-in-education-and-introduction-of-new-technologies/>.

37. Kalinnikov O.V. Monitoring of the rule of law in the European Union // Current challenges of science and education. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2024. Pp. 583-587. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-challenges-of-science-and-education-3-5-06-2024-berlin-nimechchina-arhiv/>.

38. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України № 2125-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#Text>

39. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України № 2201-IX від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>

40. Калінніков О.В. Зміст та форма кримінального провадження in absentia в умовах воєнного стану. Науковий вісник Міжнародного

гуманітарного університету, сер.: Юриспруденція, 2024 № 71. С. 94-98.
DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.71.18>

41. Глобенко Г.І. Регламентация окремих питань щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану потребує вдосконалення. Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 19 квіт. 2024 р.). – Вінниця: ХНУВС, 2024. С. 351-353

42. Гусаров С.М. Щодо вдосконалення окремих положень досудового розслідування з урахуванням воєнного стану. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Ф-т № 1. – Харків: ХНУВС, 2022. – С. 31-33

43. **Рішення Конституційного Суду № 8-р(П)/2024 від 18.07.2024.** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#n117>

44. Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування. Європейська комісія за демократію через право. Страсбург 2020. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr)

45. Хайєк Ф.А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3-х т. Т. 3.: Політичний устрій вільного народу / Пер. з англ. – К.: Сфера, 2000. – 252 с.

46. Опришко В.Ф. Право Європейського Союзу. Загальна частина: [підруч.] [Текст] / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. – К.: КНЕУ, 2002. – 458 с.

47. Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr).

48. Спеціальне дослідження Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) «Мірило правовладдя». URL: <https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule%20of%20Law%20checklist%20UKR.pdf>.

49. Рішення Конституційного Суду України від 31 берез. 2015 р. № 1-рп/2015. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-15#Text>

50. Рішення Конституційного Суду України від 16 лист. 2022 р. № 9-р(П)/2022. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-22#Text>

51. Рішення Конституційного Суду України від 6 черв. 2019 р. № 3-р/2019. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-19#Text>

52. *Рішення Конституційного Суду України від 13 верес. 2023 р. № 7-п(І)/2023.* Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-23#Text>

53. *Рішення Конституційного Суду України від 23 січ. 2020 р. № 1-рп/2020.* Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text>

54. Пеліхос, Є.М. Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia): дис. ... доктор філофії: 12.00.09. Київ, 2022. 256 с.

55. Тимофеев, А.О. Проблеми практичної реалізації процедури спеціального досудового розслідування (in absentia) в Україні / Тимофеев А. О. // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2021. – Т. 8. – С. 60-68. – <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2021.8.60-68>.

56. Кульчак Л.С. До проблем застосування процедури спеціального досудового розслідування (in absentia) в Україні. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 455 с. С. 226-228.

57. Калінніков О.В. Право бути заслуханим (почутим) як складова права на судовий захист у кримінальному провадженні in absentia. Юридичний науковий електронний журнал 11/2024. С. 454-458. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/105>

58. Калінніков О.В. Право підозрюваного та обвинуваченого на ознайомлення у кримінальному провадженні in absentia. Knowledge, Education, Law, Management 2024 № 6 (66). С. 126-132. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.6.17>

59. Калінніков О.В. Співвідношення обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та спеціального досудового розслідування. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 3, No. 6, 2024, pp.17-25. <https://doi.org/10.46299/j.isjpp.20240306.02>

60. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44760>

61. Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні: 1 лютого до 31 липня 2023 року. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20OHCHR%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf

62. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

63. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

64. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

65. Калінніков О.В. Проблеми удосконалення кримінального провадження *in absentia*: науковий аналіз окремих законодавчих ініціатив. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. Vol. 4, No. 1, 2025, pp. 1-9. doi: 10.46299/j.isjpp.20250401.01

Information about the author:

Kalinnikov Oleksii Valeriiovych,

Doctor of Philosophy in Law, Attorney at Law,

Doctoral Student of the Kyiv University of Intellectual Property and Law
National University “Odesa Law Academy”

210, Kharkivske Shosse, Kyiv, 02121, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-4337-833X>